
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2012 წლის 4 ოქტომბერს გამართული საჯარო დისკუსია თემაზე:

“ქალური ტრადიცია ქართულ ლიტერატურაში:
ახალი სახეები და მემკვიდრეობითობა”

ძირითადი მომხსენებლები:

ნინო ხარატიშვილი - მწერალი

სალომე ცოფურაშვილი - დოქტორანტი გენდერის კვლევებში, თსუ გენდერის ფაკულტეტი

დავით გაბუნია - მთარგმნელი, დრამატურგი

მოდერატორი: გოგი გვახარია, რადიო თავისუფლების ჟურნალისტი (თბილისი, საქართველო)

გოგი გვახარია - მოგესალმებით. ძალიან სასიამოვნო თემა გვაქვს, ისეთი, როგორზეც კარგი ხალხი მსჯელობს და იმედი მაქვს დღევანდელი დისკუსიაც კარგი და სასიამოვნო იქნება. თემა თითქოს მოწყვეტილია პოლიტიკურ კონიუნქტურას და იმ პრობლემებს, რომელზეც დღეს ყველანი ვფიქრობთ, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ სიღრმეში ისინი უკავშირდება ერთმანეთს. ალბათ მომხსენებლები დამეთხმებიან, რომ ეს არ არის მხოლოდ აკადემიური თემა, რომელსაც უნივერსიტეტებში იკვლევენ. **“ქალური ტრადიცია ქართულ ლიტერატურაში: ახალი სახეები და მემკვიდრეობითობა”** - ასე ეწოდება დღევანდელ დისკუსიას, თუმცა ვფიქრობ, რომ გავცდებით ლიტერატურის ფარგლებს და ვისაუბრებთ ზოგადად ქართულ კულტურაზე, მენტალობაზე, პოლიტიკაზე, სადაც ქალური ტრადიციაც და ახალი სახეებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. პირველს დათო გაბუნიას მოვუსმინოთ.

დავით გაბუნია - მე გახლვართ დრამატურგი, მთარგმნელი და ცოტა ხანს გენდერულ კვლევებსაც ვსწავლობდი, თუმცა ბოლომდე სწავლა დამეზარა. მაგრამ თანამედროვე ქართულ ლიტერატურულ პროცესებზე გენდერული ნიშნით დაკვირვება ყოველთვის მაინტერესებდა და მოხარული ვარ, რომ შემძლია ჩემი დაკვირვებები გაგიზიაროთ.

ვნახოთ რა ხდება უახლეს ქართულ ლიტერატურაში, მოყოლებული 2000 წლიდან დღემდე. შევხედოთ სტატისტიკას. ლიტერატურული პროცესების ციფრებით გაზომვა ალბათ ცოტა ძნელია, და ეს ის შემთხვევაა, როდესაც რაოდენობრივ კვლევებს თვისებრივი სჯობია, მაგრამ რიცხვებს მაინც აქვს მნიშვნელობა. ერთ-ერთი კრიტერიუმი, რომლის მიხედვითაც შეგვიძლია გავზომოთ ქალების მონაწილეობა რაოდენობრივი თვალსაზრისით, არის ლიტერატურული კონკურსები. საინტერესო იყო დაკვირვება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ლიტერატურულ კონკურსზე “საბა”, რომელიც 2003 წელს დაარსდა და სულ 10-ჯერ ჩატარდა. ამ ათი წლის განმავლობაში გაიცა 85 პრემია, მათგან 17 მიენიჭა ქალებს. აქ იგულისხმება ქალსა და მამაკაცს შორის გაყოფილი პრემიები, ან შემთხვევები, როდესაც ქალი და მამაკაცი თანაავტორები იყვნენ ან პრემია გადანაწილდა ორ ქალს შორის. ვნახოთ, რაში მიიღეს ქალებმა ეს პრემიები. მოგეხსენებათ, არსებობს დაუწერელი რანჟირება პრემიებს შორის, იმის შესახებ თუ რომელია უფრო მნიშვნელოვანი ან პირიქით. მაგალითად, რომანის ნომინაცია, საუკეთესო პოეტური ან პროზაული კრებული ამ იერარქიაში ყველაზე მაღლა დგას. რომ ვნახოთ ნომინაციების მიხედვით რამდენმა ქალმა მიიღო ათი წლის განმავლობაში ეს პრემია, მივიღებთ სურათს, რომელიც პირადად მე ცოტა სახალისოდ მეჩვენება, თუმცა შესაძლოა ამაში სახალისო არაფერი იყოს.

მიუხედავად იმისა, რომ თარგმანი არის ნომინაცია, სადაც ძირითადად ქალები არიან ხოლმე წარდგენილები, საუკეთესო თარგმანისთვის ათი წლის განმავლობაში პრემია მიღებული აქვს ერთადერთ ქალს. დოკუმენტურ პროზაში, კრიტიკასა და ესეისტიკაში პრემია ასევე მხოლოდ ერთ ქალს აქვს მიღებული, ისიც მხოლოდ

მამაკაცთან თანაავტორობით. საუკეთესო პროზაული კრებული - 1 ქალი, საუკეთესო პოეტური კრებული - 1, საუკეთესო რომანი - 2, ლიტერატურაში შეტანილი წვლილისთვის ასევე ერთ ქალს, ანა კალანდაძეს აქვს მინიჭებული. 9 ქალს აქვს მიღებული დებიუტის პრემია და 3 მამაკაცს.

გოგი გვახარია - ჟიურიში თუ არიან ქალები? ვინ წყვეტს პრემიების გადაცემის საკითხს?

დავით გაბუნია - ჟიურის წევრების რაოდენობა სხვადასხვა წლებში ვარირებდა, მაგრამ ჯამში ათი წლის განმავლობაში სულ 61 ადამიანი იყო და აქედან 8 ქალი იყო და 53 მამაკაცი. მათგან ორი ქალი ორჯერ იყო, ორი თითო-თითოჯერ. რეალურად მხოლოდ ოთხი ქალი იყო ჟიურიში. არამეცნიერული, მაგრამ რაღაც დასკვნის გაკეთების საშუალებას მაინც გვაძლევს ეს ყველაფერი. ფაქტია, რომ 2003 წლიდან მოყოლებული, როდესაც პირველი პრემია გაიცა და ქართულ ლიტერატურულ არენაზე გამოჩნდა სოფიო კირვალიძე, იგივე ანა კორძაია-სამადაშვილი, რომელმაც ამ ფსევდონიმით გამოსცა თავისი პირველი წიგნი. ქალები იღებენ დებიუტის პრემიას, მაგრამ იგივე ქალები, რომლებიც ასევე განაგრძობენ წერას, უმეტეს შემთხვევაში, ერთი გამონაკლისის გარდა, შემდეგ ამ პრემიას ვეღარ იღებენ. ამას ბევრი მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს. ცალსახად რაიმეს მტკიცება ალბათ სწორი არ იქნებოდა.

ძალიან საინტერესოა დაკვირვება სხვა ლიტერატურულ მოვლენებზე, ანთოლოგიური ხასიათის გამოცემებზე, როგორც არის მაგალითად, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობის კრებული “15 საუკეთესო”. აქ ცოტა უკეთესი სიტუაციაა. ეს კრებული დიდი ხანია გამოდის და თუ პირველი ორი წლის კრებულებში ერთი ან ორი ქალი იყო, ახლა უკვე ხუთზე დაბლა ეს რიცხვი აღარ ჩამოდის. თუმცა იქ საქმე გვაქვს მიკერძოებულ სელექციასთან, რადგან კრებულს ადგენს ორი ადამიანი, თუმცა ლიტერატურაში ობიექტურობაზე ლაპარაკი ძალიან ძნელია.

კიდევ ერთი “სტატისტიკური” მონაცემი - ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობამ გამოსცა კრებული “XXI საუკუნის ქართული მოთხრობა”, რომელშიც 30 მოთხრობაა შეტანილი და აქედან ქალებს ეკუთვნით 7 და მამაკაცებს - 23. ეს რიცხვი რომ შევადაროთ სხვადასხვა ლიტერატურულ პროცესებს, ლიტერატურულ კონკურსს, ანთოლოგიებსა თუ კრებულებს, ძალიან კარგად აჩვენებს საშუალო მაჩვენებელს. დაახლოებით ასეთია პროპორცია პროზაში. რადგან ჩვენი თემაა ტრადიცია და თანამედროვე სახეები, საინტერესო იქნება ვნახოთ, რა დგას ამის მიღმა.

მოტანილი მაქვს ერთი წიგნი - “ქალის სახე და პრობლემა”, რომელიც 2005 წელს ბიოლის ფონდის მხარდაჭერით გამოსცა კავკასიურმა სახლმა. ეს არის ამ კრებულის მეორე ტომი. პირველ ტომში შეტანილია ტექსტები, მხატვრული ნაწარმოებები ილია ჭავჭავაძიდან დღემდე, მეორე ტომში შეტანილია წერილები ქალის სახეებსა და ქალავტორებზე. ერთ-ერთი ნიშანდობლივი წერილი ეკუთვნის ძალიან ცნობილ კრიტიკოსს, და ის ეძღვნება ანა კორძაია-სამადაშვილს. მთელი წერილი არის ანა

კორძია-სამადაშვილის ქება-დიდება, ავტორი ახერხებს დაგვიმტკიცოს, რომ ეს მართლაც კარგი მწერალია. ვეთანხმები მას, მაგ რამ ბოლოში არის ასეთი დასკვნა, წაგიკითხავთ ციტატას წერილიდან: “ერთადერთი სფერო, სადაც ამ მოთხრობების ავტორი სხვა ჩვენს ბევრ მწერალთა მსგავსად ნატურალიზმისკენ ძლიერ მიდრეკილებას ამჟღავნებს, სექსუალურ ამბებთან დაკავშირებული ლექსიკის პირდაპირი, არაეფემიზებული ფორმით გამოყენება გახლავთ. ენობრივი ნატურალიზმით აღბეჭდილი ეს პასაჟები მაშოკირებელ ზემოქმედებას ახდენს. იმის მსგავსს, როგორც ვთქვამთ იმ ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებების საჯაროდ დაკმაყოფილება მოახდენდა, რომელთა აღსრულებისთვის კაცთა მოდგმა რახანია უცხო თვალისთვის მოფარებულ ადგილს ირჩევს. იქნებ მე ვცდები და ამ სიტყვების ტაბუირება, საჯაროდ მათი გამოყენებისგან თავშეკავება და ეფემიზმებით ჩანაცვლება არც იყოს საჭირო. ვნახოთ, რა აზრის არის ამის თაობაზე დიდი ფსიქიატრი, კოლექტიური არაცნობიერის აღმომჩენი და მკვლევარი კარლ გუსტავ იუნგი“. შემდეგ მოყვანილია იუნგის ციტატა, სადაც საუბარია, რომ ნორმალური, ჭკუადაძმადარი ხალხი ამაზე დიდხანს არ ლაპარაკობს. ციტატა მთავრდება იმით, რომ ავტორი ამბობს, რომ კარლ გუსტავ იუნგზე დიდი ავტორიტეტი ამ სფეროში არ ეგულება.

მოგახსენებთ, რატომ გამახსენდა ეს სტატია და რატომ გამოვყოფ ანა კორძია-სამადაშვილს. 1980-იანი წლებიდან მოყოლებული დღემდე, გულზე ხელი დაიდეთ და გაიხსენეთ ცნობილი ქართველი ქალი მწერალი, რომ იკითხოთ, ალბათ ბევრი ნაირა გელაშვილს დაგისახელებთ. მაგრამ ნაირა გელაშვილი ალბათ არის მეოცე საუკუნის ერთადერთი მწერალი ქალი, რომელმაც მამაკაცურ მეინსტრიმში გაჭრა მოახერხა. მას ხშირად მოიხსენიებენ ეპოქალურ ანთოლოგიებში, ისეთში, როგორც არის გაა ქარჩხაძის გამომცემლობის „ყველა დროის საუკეთესო ქართული მოთხრობა“, სადაც ქართველი ქალი მწერლებიდან მხოლოდ ნაირა გელაშვილია შესული. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობასაც აქვს კრებული “ათი საუკეთესო მოთხრობა”, სადაც ქალი მწერლებიდან ასევე მხოლოდ ნაირა გელაშვილი შედის. საინტერესოა, რომ ნაირა გელაშვილის, ჩემი ძალიან საყვარელი ადამიანის და მწერლის პერსონაჟები ძალიან ხშირად არიან მამაკაცები. ის პირველ პირში ყველა ამბავს, როგორც არის ეს “ამბრნი, უმბრნი და არაბნის”, “დედის ოთახის” შემთხვევაში. თხრობა არის გაწონასწორებული, კლასიკური და ყველა მამაკაცი, მამაკაცური ენაა.

რა იწვევს ამ კრიტიკოსის გაღიზიანებას - ჩნდება ქალი ავტორი, ამ მასშტაბით, რომელმაც ასეთი რეზონანსი გამოიწვია საზოგადოებაში, ერთ-ერთი პირველი ქალი, ანა კორძია-სამადაშვილი, რომელიც, როგორც კრიტიკოსმა გვითხრა, ეფემიზმების გარეშე ლაპარაკობს სექსზე და მის პერსონაჟებს არ რცხვენიათ იმის აღიარება, რომ სექსი მოსწონთ და უნდათ. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სტატიას ჰქვია “ცხოვრებაწაგებული ქალები”. სამწუხაროდ, ცუდად ვიცნობ ქეთი ნიჟარაძეს, ამიტომ ბოდიშს მოვიხდი და მასზე ვერ ვისაუბრებ, იმიტომ რომ უხსოვარ დროს მაქვს წაკითხული. გარდა ამისა ეროტიზირება და სექსუალური თემების შემოტანა აქა-იქ ბევრი ქართველი მწერლის შემოქმედებაში გვხვდება, ოღონდ უკვე 2000-იან წლებში. შეგვიძლია გავიხსენოთ მაკა

მიქელაძე, ეკა ლაღანიძე, თეონა დოლენჯაშვილი, მაია ნანობაშვილი, ნინო თარხნიშვილი. ეროტიკული სითამამის შემოტანა 2000-იანი წლების ქალი მწერლებისთვის ძალიან ჩვეულებრივი რამ არის. მაგრამ ანა კორძაიამდე ეს ასე ნამდვილად არ იყო, და ალბათ ამიტომაც გამოიწვია მაშინ გაღიზიანება. მიუხედავად იმისა, რომ მის ნიჭიერებას აღიარებენ, მაინც ეუბნებიან, იქნებ ევფემიზმებით ეწერა, იქნებ “მოსიყვარულება“ დაეწერა და არა სხვა სიტყვა. ასე რომ შეიძლება ითქვას, რომ ეს იყო მინი გარღვევა. მიუხედავად იმისა, რომ თუ წმინდა ფემინისტური კუთხით შევხედავთ მის შემოქმედებას, შეიძლება კრიტიკაც დაიმსახუროს. მაგრამ ამას ამ დისკუსიისთვის მნიშვნელობა არა აქვს.

ძალიან მნიშვნელოვანია პირადად ჩემთვის თანამედროვე ქართველი ქალი მწერლების ენა, თუ როგორ ეპყრობიან ენას. იმიტომ რომ როცა მათ ნაწერებს ვკითხულობ, ყოველთვის მახსენდება მონიკ ვიტეგი და მისი ცნობილი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ენა არის მტერი და ის უნდა დაანგრიო, როგორც სისტემა, როგორც სტრუქტურულიზებული ორგანიზმი, ისევე როგორც გრამატიკა. თავის ტექსტებში მას ჰქონდა ამის მცდელობები, არ ჰქონდა წერტილი, წერდა დარღვეული სინტაქსით და ა.შ. ის ახალ ფორმებზე, ახალი ენის შექმნაზე ლაპარაკობს. ვიტეგის რადიკალიზმს რომ თავი დავანებოთ, თანამედროვე ქალ მწერლებს თუ შევხედავთ, მე მათ ორ კატეგორიად დავყოფდი - კლასიკად და ბაროკოდ. ადამიანები, რომლებიც მისდევენ გაკვალულ გზას, და მეორენი, რომლებიც ცდილობენ ამ ფორმის დარღვევას და ხშირად უმწიფარი ექსპერიმენტებით ცდილობენ სხვა გზით სიარულს და პირობითად მათ ბაროკოს მივაკუთვნებ. ნაირა გელაშვილი მიმაჩნია კლასიკის ნიმუშად, და დღეს გვყავს მისი ტრადიციის მიმდევარი, სტანდარტული ნარატიულობის გამგრძელებელი ქალი მწერლები. მახსენდება ნინო სურამელაშვილი, რომელიც მამაკაცის ფსევდონიმით წერს. მის პროზას ახასიათებს ასეთი ნარატიულობა.

ბოლო წლების საინტერესო დებიუტი იყო თამთა მელაშვილის მცირე რომანი “გათვლა”, თუმცა ვისა ც თამთას სხვა ტექსტები წაუკითხავს, იქაც ვხვდებით მსგავს ექსპერიმენტებს. მას მივაკუთვნებ მეორე ჯგუფს, რომელიც არ მიყვება ტრადიციას იმ ნიშნით, რომ არ წერს სტანდარტიზებული ლიტერატურული ენით და ცდილობს ამოაყირავოს სინტაქსი, ეძებოს ახალი ფორმები.

თუ ამ ყველაფერს ჩემს მიერ მოყვანილ სტატისტიკას შევადარებთ, დავინახავთ, რომ მაღალი ჟანრი, რომანი, დაპყრობილი აქვთ მამაკაცებს, საინტერესო წამოწყებების, დებიუტების პრიზებს კი იღებენ ქალები. ათი წელი ძალიან მცირე დროა იმისათვის, რომ რაღაც ტენდენციები გამოვიყვანოთ და ლიტერატურის განვითარების მიმართულებებზე ვილაპარაკოთ, მაგრამ კიდევ ათი წელიც ჩვენია და ვნახავთ, როგორი დასკვნების გაკეთების საშუალება მოგვეცემა.

ძალიან საინტერესო მოვლენაა ქართულ ლიტერატურაში ლალი მოროშკინა. ეს არის ძალიან გაყიდვადი ავტორი. შეიძლება მის ნაწერს ზემოდან ვუყურებთ როგორც დაბალ ჟანრს, მაგრამ ფაქტია და ნიშანდობლივია, რომ ეს უცხო ხილი ქართულ ლიტერატურაში ქალმა აითვისა. რამდენიც ზემოდან სნობურად არ უნდა გადავხედოთ,

წაკითხული მაქვს მისი ერთ-ერთი წიგნი და ის არცთუ ისე ცუდია. ეს ჟანრიც, რომელიც კლასიკის ტრადიციაში არ ჯდება იმ გაგებით, რომ ეს არის მცდელობა, იყოს სკანდალურად ავტობიოგრაფიული, თუმცა მაინცდამაინც სკანდალური არც არის, ეს მცდელობაც სწორედ ქალს ეკუთვნის.

დასასრულს დავძენ, როგორც ვთქვი, პრიზი საუკეთესო რომანისთვის აღებული აქვს ორ ქალს, მათგან ერთ-ერთი არის ნაირა გელაშვილი. მეორეა თეონა დოლენჯაშვილი, რომანისთვის “მემფისი”, რომელიც თითქოს არის მცდელობა, იყოს ექსპლიციტური, სპეკულაციური, მაგრამ ენობრივი თვალსაზრისით კლასიკური რომანის ფორმას მიყვება. პირობითად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არის მამაკაცური ხაზი და ქალური ხაზი, კლასიკა და ბაროკო, ტრადიცია და ექსპერიმენტი. და ის, რომ 12 შესაძლებელიდან 9 დებიუტანტი ქალია, რაღაცისკენ გვიბიძგებს.

გოგი გვახარია - ეს ალბათ უფრო ლიტერატურის კრიტიკოსის გამოსვლა იყო. ბევრი “რატომ” დაისვა დათოს გამოსვლაში. ალბათ კარგი იქნება ახლა სალომე ცოფურაშვილს მოვუსმინოთ.

დავით გაბუნია - სალომეს გამოსვლამდე მინდა გითხრათ, რომ კრებულს, “ათი ქართული მოთხრობა”, წამმღვარებული აქვს სალომე ცოფურაშვილის სტატია. წიგნის შემდგენლები ვართ მე და თამთა მელაშვილი. ასე რომ, ვისაც გაინტერესებთ ტენდენციები, რომლებზეც ვსაუბრობთ, შეგიძლიათ ამ კრებულის მეშვეობით გაეცნოთ იმ მწერლების თუნდაც თითო მოთხრობას, რომლებიც ვახსენე ჩემს გამოსვლაში. შეგიძლიათ თამამად აიღოთ ეს წიგნები.

სალომე ცოფურაშვილი - ფემინისტმა მკვლევრებმა და თეორეტიკოსებმა გადახედეს ლიტერატურის ისტორიას და გადაწყვიტეს აღმოეჩინათ მიკარგული ქალი მწერლები, რომლებიც ძალიან პოპულარულები იყვნენ თავინთ თანამედროვეებში. ვირჯინია ვულფსაც, როდესაც “საკუთარ ოთახს” წერს, იქ მხოლოდ მამაკაცი ავტორების წიგნები ხვდება, ქალების თაროები ცარიელია, რაც ფიგურალურ მეტაფორად არის ქცეული გენდერის მკვლევრებისთვის. აღმოჩნდა, რომ როდესაც რომანი ფეხმოუკიდებელი და ახალი ჟანრი იყო, სწორედ ქალები ლიდერობდნენ მის ავტორობაში. ძალიან ბევრი რომანისტი ქალი იყო და იყო ტენდენცია, მაგალითად მე-19 საუკუნის ბრიტანეთში, სადაც ძალიან ბევრი ქალი წერდა რომანებს და ისინი ძალიან პოპულარულები იყვნენ. კაცები რომანს ქალის ფსევდონიმით წერდნენ, რადგანაც მიჩნეული იყო, რომ თუ რომანი ქალის მიერ იქნებოდა დაწერილი, ის უფრო იოლად მოიპოვებდა პოპულარობას. მას შემდეგ რაც რომანი გახდა მამაკაცების ჟანრი და მათ თავი დაიმკვიდრეს რომანის სტილში, ვითარება შეიცვალა და უკვე გამოჩნდნენ ქალები, რომლებმაც პირიქით, მამაკაცის ფსევდონიმით დაიწყეს წერა. იქ, სადაც მამაკაცები იმკვიდრებენ თავს, ქალს უწევს მამაკაცად თავის მოჩვენება, რომ ადგილი დაიმკვიდროს.

პირადად მე დისკომფორტი მექმნება, როდესაც ქალ მწერალს ვახსენებთ. თუ ვიტყვით, რომ ენა კონსტრუირებული და სტრუქტურირებულია, როგორც ჩვენი არაცნობიერი, დებატები იშლება იმის შესახებ, რამდენად გამოიხატება სქესი ენის მეშვეობით და ა.შ. როდესაც გენდერულ თანასწორობაზე მიდგება ხოლმე საქმე, ხშირად მოჰყავთ არგუმენტი, რომ ქართული გენდერულად დაუნაწევრებელი ენაა, რაც მოიაზრებს იმას, რომ ჩვენს არაცნობიერში, რომელიც ენით გამოიხატება, გენდერული გაყოფა მინიმუმამდეა დაყვანილი. მაგრამ როდესაც მწერლებზე ვლაპარაკობთ, თუ მწერალი ქალია, აუცილებლად მოვიხსენიებთ მას, როგორც მწერალ ქალს, მაშინ როცა, როდესაც მამაკაც მწერალზე ვლაპარაკობთ უბრალოდ ვამბობთ მწერალს. ეს უკვე არის დადასტურება, რომ სიტყვა “მწერალს” ჩვენს არაცნობიერში აქვს სქესი და ეს სქესი მამრობითია. იმიტომ რომ სიტყვათშთანხმება “მამაკაცი მწერალი” არ არსებობს. ეს უკვე ნიშნავს, რომ არის გენდერული დისბალანსი. ეს უკვე არის შემთხვევა, როდესაც ენა ფალოცენტრიზმს არის დაქვემდებარებული. სხვათა შორის, ამ ნეოლოგიზმის შემქმნელი, ჟაკ დერიდა, იყო კაცი, რომელსაც ზეგენდერული მიდგომების დამკვიდრებაში დიდი წვლილი მიუძღვის. გამოდის, რომ გენდერულობისგან დაცლა, რაც ერთი შეხედვით არის ჩვენს ენაში, სინამდვილეში ძალიან მოჩვენებითია. რადგან პატრიარქალურ კულტურებში, და ქართულიც ამ კულტურას განეკუთვნება, უნივერსალურად მიჩნეულია მამაკაცის თვალთახედვა, რასაც აკადემიურ ენაზე ანდროცენტრიზმს უწოდებენ. ასე რომ “ქალური ენა”, რომელზეც დათომ ისაუბრა და რომელმაც ჩემამდე სიქსუს [ელენ სიქსუ - ფრანგი ფემინისტი მწერალი და მეცნიერი] ნაწერებით მოვიდა, არის ფალოცენტრული ენის რღვევის საპირისპიროს წარმოჩენა.

“მამაკაცური ენა” და “ქალური ენა” - როგორია ჩემი ინტერპრეტაცია, თუ რას გულისხმობდა სიქსუს “ქალურ ენაში”. არის “მამაკაცური ენა”, რომელსაც სულ იყენებდნენ მამაკაცები და ქალებიც, რომლებიც მამაკაცის ენით წერდნენ. სიქსუს ხაზს უსვამს იმას, რომ “ქალური ენა” არ ნიშნავს იმას, რომ ამ ენით მხოლოდ ქალმა შეიძლება წეროს. “ქალური ენის” მაგალითად ასახელებს ის ჯეიმს ჯოისს და მისი ექსპერიმენტული ტექსტები “ქალური ენის” გამოხატულებად მიაჩნია. ლინ ეარულობა, თანმიმდევრულობა, რაციონალიზმი, სტოიკურობა, ემოციებისაგან დაცლა ენის მხრივ - ამ ყველაფრის ანტიპოდი “ქალური ენა”, რომელიც არის არათა ნმიმდევრული, დატეხილი წინადადებებით, დატეხილი სინტაქსით. იმისთვის, რომ ქალი გახდეს შემდგარი მწერალი, მას ახალი ენა და ძლიერი, ფალოცენტრული წინადადებების რღვევა სჭირდება.

გენდერის მაგისტრატურაზე ლიტერატურის ფემინისტურ კრიტიკას ვასწავლი და როდესაც “ქალურ ენაზე” გვაქვს ლექცია, სტუდენტებს, რომლებიც თამთას [მელაშვილი] ნაწერს არ იცნობენ, ვაკითხებ მის მოთხრობას “ერთი და ორი”, ისე რომ არ ვუბნები, ვისი ნაწერია და ვაძლევ დავალებას, იმსჯელონ ამ ტექსტის ენაზე. ერთადერთი გამოსაკლისის გარდა და ისიც იმიტომ იყო, რომ სტუდენტმა სტილი მიაშვავსა სხვა ტექსტებს, და თქვა, რომ ავტორი არის ქალი, სხვა ყველამ ავტორად მამაკაცი მიიჩნია. ეტყობა მაინც, როდესაც “ქალურ ენაზე” ლაპარაკი, ეს სინაზესთან,

ვარდებთან და ყვავილებთან ასოცირდება. მიუხედავად იმისა, რომ მათ უკვე აქვთ წაკითხული რაღაც ტექსტები და ჩემთვისაც მოუსმენიათ, მაინც მიაჩნიათ, რომ ეს მამაკაცის დაწერილი უნდა იყოს.

ცოტა დავიკარგე ჩემსავე არალინეარულ მოხსენებაში. შევეცდები ისტორიული პერსპექტივით შევხედო ამ თემას. ქალურობა, იმ სახით, როგორც არის შექმნილი კულტურაში და როგორც გადმოგვეცემა, ზის სტანდარტებში და გულისხმობს ნაზს, სუსტს, მოწყვლადს. მაგრამ არის ქალის მეორე სახე, რომელიც ძირითადად მამაკაცი მწერლების ლიტერატურაში გვხვდება, და ეს არის ქალის, როგორც ფატალურის, საბედისწეროს, ურჩხულის გამოვლინება. მარიამ-ევას დიქტომია ძალიან მგრძნობიარე და მოქმედია.

ეს, რაც შეეხება ლიტერატურულ ტრადიციაში ქალის რეპრეზენტაციას. მაგრამ ლიტერატურის ისტორიაში ქალის რეპრეზენტაცია მუზის, დამხმარეს, მარადიული დედის თუ ცოლის სახესთან ასოცირდება, ქალი არის მისი [მამაკაცის] ცხოვრების თანამგზავრი და მას კომფორტს უქმნის. მაგრამ საქმეც ის არის, რომ მართო კომფორტის შექმნით არ ამოიწურებოდა მამაკაცი მწერლებისთვის ქალის როლი. ფემინისტმა მკვლევარებმა დადეს ფაქტები, რომ მამაკაცი მწერლები ძალიან ხშირად ეწეოდნენ ქალის კრეატიული რესურსის ექსპლუატაციას და ითვისებდნენ მათ ნააზრევს. ეს საკითხი უშუალოდ უკავშირდება ქალთა სოციალურ თუ პოლიტიკურ მდგომარეობას. მათ არ ჰქონდათ ისეთივე უფლებები, როგორც მამაკაცებს. ქართული რეალობიდანაც შეგვიძლია ასეთი მაგალითის მოხმობა. 1934 წელს მიხეილ ჭიაურელმა გადაიღო ფილმი “მასკარადი”. როდესაც ფილმი გამოვიდა, დრამატურგმა ქალმა ნატალია აზიანმა მას უჩივლა იმის გამო, რომ ფილმის ტიტრებში საერთოდ არ ყოფილა მისი სახელი და გვარი ნახსენები, მაშინ როცა ფილმის ლიბრეტო მას ეკუთვნოდა. გავიხსენოთ თუნდაც “სულიკოს” მელოდია, რომელიც დაწერა ვარენკა მაჭავარიანმა-წერეთელმა. თუმცა შემდგომში ის გამოქვეყნდა როგორც ხალხური და მას სასამართლო პროცესები და მოწმეთა ჩვენებები დასჭირდა საავტორო უფლების აღსადგენად. ამის შესახებ წავიკითხე ლელა გაფრინდაშვილის სტატიაში, რომელიც ვარენკა მაჭავარიანს ეძღვნება. ამავე თემაზე ფილმი გადაიღო ლია ჯაყელმა.

დავუბრუნდეთ ლიტერატურას. ცნობილია, რომ ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდის ნაწარმოებების უმეტესობა მისი ცოლის დღიურებიდან იღებს სათავეს. ზოგი პერსონაჟი პირდაპირ მისი დღიურებიდან ჰყავს აღებული. ასეთია ზელდა, რომელიც არის ჭირვეული, ისტერიული ქალის გამოხატულება და ვერ ჯდება მარიამის ხატში, ევას განასახიერებს. თავად ფიცჯერალდის ცოლს არ უბეჭდავდნენ თავის ნაწერებს, მისი მცდელობა, მწერალი გამხდარიყო, წარუმატებელი აღმოჩნდა. ეს ფაქტი უკვე გასაგებს ხდის მის მონსტრულ სახე-ხატს.

რაც შეეხება თანამედროვე ქართულ ტექსტებს, მინდა გამოვყო მაკა მიქელაძის “ახალგაზრდა მწერალი ქალის ვნებანი”, რომელიც ძალიან მიყვარს. მიმაჩნია, რომ ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ტექსტია თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში. აქ საუბარია იმ დაყოფაზე, რომელიც ვახსენე - მწერლად, ქალ მწერლად და კაც მწერლად და

ზოგადად მწერლად, რომელიც არის უნივერსალური კატეგორია. სასიყვარულო სამკუთხედი აქ უკვე არა მწერალ ქალსა და მწერალს კაცს შორის, არამედ ლიტერატურულ ტექსტებს შორისაც ებმება. ძალიან ირონიზირებულად და კარგად არის ეს ყველაფერი გაკეთებული.

როგორი ტენდენციები შეინიშნება თანამედროვე ქალურ ტრადიციაში - ძალიან გვხვდება თვალში თვითირონიზაციის ტენდენცია. ეს ჩემი აზრით იმით აიხსნება, რომ ასოცირება არ მოხდეს “ქალურ კრუსუნთან” და ემოციურობასთან. წავიკითხავ ციტატას: “უკვე გითხარით, პრობლემა გვაქვს, გრძნობიერი ისტორია. და მისი მოყოლა შეუძლებელია სხვანაირად ანუ პათეტიკის გარეშე. პათეტიკა კი თავიდან მხოლოდ და მხოლოდ ვნებას ნიშნავდა, რაც საგანგებოდ გადავამოწმე. გასაგებია? ზოგზოგიერთების გასაგონად ვამბობ, რომ არ დაიწყონ მერე ინტელექტუალური გატრაკება და მომაკვდინებელი არგუმენტების მოყვანა, ქალები არაფრის აზრზე არ არიან, მხოლოდ გრძნობებით ხელმძღვანელობენ, ამიტომ საერთოდ უნდა მოკეტონ. ჩვენ კლიშეებით რომ არ შეგვაფასონ-ჩამოგვაფასონ, სიამოვნებით დავდგებოდით სიყვარულზე მაღლა და საქმიანად წარმოგიდგენდით ჭკვიანური ციტატებით სავსე მოხსენებას, თეორიულ კვლევებზე დაფუძნებულს, რაც უდავოდ შეუწყობდა ხელს მაყურებელთა ცოდნის გაღრმავებას და ახლებურ ხედვას.” ეს არის ემოციურობისა და მიჯაჭვულობისგან შორს დადგომა. ამიტომაც მიმაჩნია, რომ არ იღებენ თამთას [მელაშვილი] ტექსტს, როგორც ქალის ნაწერს, რადგანაც მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერიმენტულია და ენაც ქალურია, ის სენტიმენტებისგან დაცლილია.

გოგი გვახარია - გმადლობთ. ვიდრე ნინო ხარატიშვილს გადავცემდე სიტყვას, გაცნობებთ, რომ 7 ოქტომბერს “სამეფო უბნის თეატრში” მისი პიესის მიხედვით დადგმული სპექტაკლია. როგორც ვატყობ, ჩვენი საუბარი მაინც უფრო ლიტერატურისკენ იხრება და იმედი მაქვს, ნინო ცოტათი მაინც გამოგვიყვანს ლიტერატურიდან თავისი პროფესიის გამო.

ნინო ხარატიშვილი - სამწუხაროდ, თანამედროვე ქართველი მწერალი ქალების შემოქმედებას ისე არ ვიცნობ, რომ თავს ობიექტური აზრის ჩამოყალიბების უფლება მივცე, ამიტომ იმით შემოვიფარგლები, რაც ვიცი. მე გერმანიაში ვცხოვრობ და ვმოღვაწეობ და გერმანულად ვწერ. აქედან გამომდინარე ამ თემის დასავლურ პრობლემატიკაზე ვისაუბრებ.

გერმანიაში რა თქმა უნდა არ არის ასეთი სიტუაცია, თუმცა ეს მარტო ერთი შეხედვით. იქ იმართება ძალიან ბევრი ფესტივალი, არის ბევრი ლიტერატურული პრიზი, პრემია. შეიძლება ითქვას, რომ ზედმეტად ბევრიც, ამიტომ ეს არ უწყობს ხელს ხარისხის გაზრდას. თითქმის ყველას, ვინც წერს, ეძლევა შანსი, რომ რამენაირად თავი წარმოაჩინოს, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ყველა კარგად წერს. სპეციალურად გადავხედე და შეიძლება ითქვას, რომ შეიძლება კაც მწერლებზე მეტი პრემია აქვთ აღებული მწერალ ქალებს. ძალიან ბევრი მწერალი ქალის რომანი გამოდის

ყოველწლიურად, ითარგმნება და ა.შ. ეს ერთი მხრივ ძალიან კარგია, მაგრამ იქ ჩნდება ერთი ახალი პრობლემა, რაც ჩემი აზრით ევროპის ლიტერატურულ ბაზარზე აქტუალურად დგას. ეს არის ეგზოტიკის პრობლემა. ეს იმას ნიშნავს, რომ თუ ქალი ხარ, თან გერმანიაში არ ხარ დაბადებული, კიდევ უკეთესი, თუ გერმანული არ არის შენი მშობლიური ენა, ხარ ახალგაზრდა, იდეალურ შემთხვევაში - ლამაზი, უფრო დიდი შანსი გაქვს, რომ თავი კარგად წარმოაჩინო. თუმცა დრო მაინც ყველაფერს ახარისხებს. ერთი-ორი წელი ვიღაცას გაავარსკვლავენ, მაგრამ შემდეგ ამ ადამიანმა შეიძლება დროს ვერ გაუძლოს და რამდენიმე წელიწადში ყველამ დაივიწყოს.

გერმანიაში რეჟისურაზე ჩავაბარე, ექვს გოგოსთან ერთად ვსწავლობდი. თითოეულ ჩვენგანს ინსტიტუტში გვცნობდნენ, როგორც გოგოების ჯგუფის წევრს. თითქოს ახალი ტენდენცია დაიწყო და მამაკაცურ პროფესიას მხოლოდ ქალები ვეუფლებოდით. მაგრამ ერთ წელიწადში მივხვდი, რომ ეს ძალიან დამთრგუნველი იყო. იმიტომ რომ ჩვენი ყველა პროექტი, სპექტაკლი თუ ფესტივალზე ჩვენი მიწვევა - ყველაფერი ამ კონტექსტიდან გამომდინარეობდა. დავფიქრდი ამის მიზეზებზე. ერთი მხრივ კარგია, რომ ქალს მეტი შანსი ეძლევა, ლამაზ და ახალგაზრდა ქალს კიდევ უფრო მეტი, ყველაფერს ჯობია ისეთი ქვეყნიდან იყო, სადაც ომი და უბედურებაა, ეს კიდევ ერთი პლიუსია. მაგრამ ვიმეორებ, მე მგონი დრო კარგად ფილტრავს ამ ყველაფერს.

როდესაც დავფიქრდი ამ ყველაფერზე, მივხვდი, რომ მთავარი დილემაა “ფარისევლური ძმობა”, როცა ერთი მხრივ გვიცხადებენ (გერმანული ლიტერატურული ბაზარი მაქვს მხედველობაში) ერთობას, შანსს გვაძლევენ, მაგრამ ამას იმიტომ აკეთებენ, რომ “სუსტი სქესი” ვართ და თითქოს სინდისი ქენჯნით. ეს არ არის თანასწორუფლებიანობა და არც ერთი კუთხით, იქნება ეს ფემინისტური თუ არაფემინისტური, არ არის გამართლებული, მიენიჭოს ადამიანს უპირატესობა, არა იმის მიხედვით რასაც აკეთებს, და არა იმით რა არის საინტერესო. საბოლოოდ დავასკვენი, რომ ეს ყველაფერი ფარისევლურია და დღესაც ლიტერატურაში კაცობრიობის რეპრეზენტაციას კაცი აკეთებს, ქალი კი მხოლოდ... ამას კიდევ შევხვები. ერთი მხრივ რა თქმა უნდა საჭიროა ქალ ავტორებს მიეცეთ მეტად წარმოჩენის საშუალება, მაგრამ საკმარისია რამდენიმე ქალი ხელოვანი ერთად აღმოჩნდეს, მათ უკვე მოიხსენიებენ, როგორც ქალ მწერლებად და. ა.შ. სქესი ყოველთვის ფიგურირებს. ვიდრე ეს ასე იქნება და ამას ხაზი გაესმევა, არასოდეს არ ამოვა იგი ამ კონტექსტიდან, არ იქნება ბუნებრივი, დარჩება მარგინალიზებულად და განსაკუთრებულად უარყოფითი გაგებით. მე ვებრძვი ამას, ისევე როგორც ეგზოტიკას. გამოქვეყნებული 13-14 პიესიდან ორი საქართველოს, მათგან ერთ-ერთი - ომის თემას ეხება. როდესაც პრესასთან მიწევს ურთიერთობა, ყოველთვის მეკითხებიან ამ პიესაზე, რაც ძალიან მაღიზიანებს. იმიტომ კი არა, რომ გერმანულად მინდა გამოვჩნდე, უბრალოდ ძალიან არ მსიამოვნებს ეს დაშტამპვა. და ყოველთვის ხაზს ვუსვამ იმას, რომ მე არ შევდგები მხოლოდ ჩემი წარმომავლობისგან, მარტო ჩემი ბიოგრაფიული ასპექტები არ ქმნის იმას, რასაც ვწერ და რაც მე ვარ.

რამდენიმე თვეში უნდა გამოვიდეს ჩემი რომანი. გერმანიაში ჯერ გამოდის მყარყდიანი წიგნი და თუ კარგად გაიყიდება, მერე უკვე გამოდის რბილყდიანი. ის სურათი, რომელიც იყო ორიგინალზე, ძალიან მომწონდა. მაგრამ რატომღაც გამომცემლობამ რომანტიული სერიალების ესტეტიკის ყდის ახალი დიზაინი გამომიგზავნა. შევძრწუნდი, იმიტომ რომ ამას ჩემი წიგნის შინაარსთან საერთო არაფერი აქვს, ძალიან დიდი დისკუსია მქონდა ამაზე გამომცემლობასთან. ისინი ხაზს უსვამდნენ იმას, რომ ეს უკეთ გაიყიდებოდა. ყოველთვის გადაწყვეტილი მქონდა, არ დამერქვა “წინა” და “წინოდ” დავრჩენილიყავი, ამიტომ დღემდე ბევრს კაცი ვგონივარ. შეიძლება ეს გაყიდვას ეხმარება, მაგრამ მკითხველი რომ არ დაბნეულიყო, გადაწყვიტეს, იმდენად “ქალური” ქავერი გაეკეთებინათ, რომ ყველა მიმხვდარიყო [სქესს]. ჩემი აზრით ესეც მიანიშნებს იმაზე, რომ არც დასავლეთშია იდეალური სიტუაცია.

ასევე ძალიან საინტერესოა სექსი და სქესობრივი სცენები ლიტერატურაში. მიუხედავად იმისა, რომ იქ შეიძლება ნაკლებად შეშფოთდნენ კრიტიკოსები თუ ქალი სექსზე თავისუფლად დაწერს. მაინც თითქმის ყველა რეცენზიაში ხაზგასმულია, რომ ბოლო რომანში გამოკვეთილი სექსის სცენებია და არის ძალადობა. არ დამავიწყდება, ერთ-ერთ კითხვის საღამოზე, რომელიც გერმანიაში ძალიან პოპულარულია, დისკუსია გაიმართა და ერთმა ადამიანმა მორიდებით მკითხა, თუ შეიძლებოდა პირად საკითხებზე ეთქვა რაღაც. ცოტა დავიბენი, მაგრამ ვუპასუხე, რომ მ რა თქმა უნდა შეეძლო. და ამ ადამიანმა მითხრა, ხომ იცით, რომ სექსი კარგიც შეიძლება იყოსო. როგორც ჩანს გამაიგივა ჩემს პერსონაჟთან და ჩათვალა, რომ ცუდი გამოცდილება მაქვს. დარწმუნებული ვარ, ბევრ თანამედროვე გერმანელ ავტორს შეიძლება ბევრად უფრო “აღვირახსნილი” სცენები ჰქონდეს და მათზე არ გაკეთდეს კომენტარი. ესეც ერთ-ერთი მაჩვენებელია იმისა, რომ არ არის ბუნებრივი მიდგომა. ელფრიდ იელინეკი [2004 წლის ნობელის პრემიის ლაურეატი ავსტრიელი მწერალი] ამ მხრივ მართლაც კარგი მაგალითია. თეორია, რომელიც მოისაზრებს ლიტერატურაში “ცარიელი ადგილების ძიებას”, ენაში ისეთი ნიშების პოვნას, რომელიც არა აქვს კაცებს დაპყრობილი. ეს ტრადიცია ნეგაციაშია მამაკაცების ტრადიციასთან და გულისხმობს, რომ ყოველთვის დაპირისპირება უნდა იყოს. ბევრი კომპონენტი მიუძღვის წინ ამ თეორიას, მაგრამ დღეს თანამედროვე ქალი მწერლები ამას უარყოფენ. წიგნების ფესტივალზე, როდესაც ინტერვიუს იღებენ, ხშირად გამიგონია, როდესაც ქალ მწერლებს ეკითხებიან, გრძნობენ თუ არა თავს ფემინისტურ ან პოსტფემინისტურ დისკურსში, ყოველთვის ცდილობენ თავის დამპრენას. მყარი პოზიცია ძალიან ცოტას უკავია, თითქოს ინფლაცია მოხდა ამ სიტყვის. ისეთი ადამიანებიც კი, რომლებიც გარკვეულები არიან ამ თემაში, მაინც დაბნეულები არიან ამ ასპარეზზე. მეინსტრიმულ ბაზარზე ეს იშვიათი გახდა, რაც ძალიან მაფიქრებს. იმიტომ რომ ერთ ჟურნალისტთან მეც მისაუბრია ამ თემაზე. როცა მკითხა, ვარ თუ არა ფემინისტი, კითხვა შევუბრუნე და ვთხოვე, აეხსნა, რას გულისხმობდა ამ სიტყვაში.

ჩემს პირველ რომანს “ჟუჟა” ჰქვია, იმედი მაქვს, ოდესმე ეღიროება ქართულად თარგმნა და გამოცემა, ნამდვილ ამბავზეა აგებული, რომელიც შემთხვევით აღმოვაჩინე. ჩემთვის ძალიან საინტერესო იყო, იმიტომ რომ ეს ისტორია არის თითქმის იდენტური გოეთეს “ვერთერის” ისტორიისა. ის მეოცე საუკუნეში მოხდა, არცთუ ისე დიდი ხნის წინ. ანტონენ არტოზე [ფრანგი დრამატურგი, პოეტი და მსახიობი] ვამზადებდი მოხსენებას და სრულიად შემთხვევაში წავაწყდი ამ წიგნს, უფრო დღიურს. არსებობდა ერთი გოგო, სახელად დანიელ სარერა. ეს არის ომის შემდგომი პერიოდი, 1940-იანი წლები. ომი ახალი დამთავრებულია. ის არის 17 წლის, სახლიდან გამოქცეული, უპატრონო, ძალიან რადიკალური და წერს დღიურს, შემდეგ კი თავს იკლავს. პარიზში მატარებელს უვარდება. ეს დღიური მერე სადღაც იკარგება, ბოლოს ერთ კაცთან ხვდება. მას მემარცხენე გამომცემლობა აქვს. ეს უკვე 1968 წელია, იწყება კულტურული რევოლუცია, ფემინიზმის აყვავების ხანაა. კაცი აქვეყნებს ამ დღიურს და ამას მოყვება ის, რომ ათი წლის განმავლობაში ამ დღიურის გამო თოთხმეტი ქალი იკლავს თავს. ამ ამბავს 50-წლიანი ისტორია აქვს. 1980-იან წლებში ჰოლანდიელი ლიტერატურათმცოდნე ამსტერდამიდან ამ ისტორიის შესასწავლად პარიზში მიემგზავრება და აღმოაჩენს, რომ დანიელ სარერას არ უარსებია. დიდი ხნის ძიების შემდეგ თითქმის ირკვევა, რომ ეს არის თავად იმ გამომცემლის მიერ შექმნილი მითი და ეს დღიურიც მისი დაწერილია. რაღაც წრეებში ამას დიდი ამბავი მოჰყვა. ჩემი აზრით ეს ისტორია საინტერესოა თუნდაც იმით, თუ როგორ იქმნება მითები. ჩემთვის ძალიან ძნელი იყო ამ თემაზე მასალის მოძიება, იმიტომ რომ თითქმის არაფერი არ არსებობს. მერე პარიზში გავიცანი ერთი კაცი, ამ გამომცემლის მეგობარი, თუმცა ამ კაცს არ უნდოდა ჩემთან შეხვედრა. პრესა ამ თემაზე ძალიან ცოტაა, მაგრამ რაც არის, თოთხმეტი ქალის თვითმკვლელობას იმით ხსნის, რომ ისინი, ისევე როგორც ის გოგო, მიხვდნენ, რომ რადიკალური, ანარქიული რევოლუცია ქალებისთვის, რაც მათ სურდათ, შეუძლებელი იყო, ამ ნიადაგზე იმედი გაუცრუვდათ და თავიც ამიტომ მოიკლეს. ეს ამბავი იმის საჩვენებლად მოვეყვი, რამდენად მარგინალიზებულია ეს თემა.

ამბივალენტური თემაა, ძალიან ძნელია ცალსახად კარგის და ცუდის თქმა. მაგრამ ჩემი აზრით მაინც სახიფათოა შტამპის დადება: “ქალი მწერლები”. მე მინდა აღმიქვან როგორც მწერალი და არა როგორც ქალი მწერალი. მინდა ასევე იყოს რეჟისურაშიც. ჩემთვის ძალიან საყვარელი ციტატით მინდა დავასრულო გამოსვლა. ძალიან კარგი გერმანელი მსახიობია, სოფი როისი. მან ითამაშა ჰამლეტის როლი. ერთ-ერთ ინტერვიუში მან თქვა, რომ ჰამლეტი ს ტრაგედია არის ზოგადსაკაცობრიო, ადამიანის ტრაგედია, ოფელიას ტრაგედია კი არის ქალის და მხოლოდ ქალის ტრაგედია და ამიტომ უნდოდა მას ამ როლის [ჰამლეტის] თამაში.

გოგი გვახარია - დიდი მადლობა. ძალიან საინტერესო იყო. მე მგონი ჩვენი დისკუსიის სათაურს არ შეეფერება, ცოტა შორსაც წავედით, ჩავუღრმავდით კიდევ თემას, მაგრამ მე ორი ძალიან მნიშვნელოვანი პრობლემა დავიჭირე. პირველი, ჩემი

აზრით, არის ენის პრობლემა - რა შეცვალეს ქალებმა ლიტერატურასა და ენაში. ძალიან მინდოდა, რომ ეს დისკუსია აცდენოდა ლიტერატურას, იმიტომ რომ ენა შეიცვალა კინოშიც. ქალებმა სერიოზულად შეცვალეს ენა კინოში, ეს თემა სამწუხაროდ თითქმის გამოუკვლეველია. ეს ეხება პოლიტიკასაც.

მეორე თემა, რომელზეც ალბათ ბევრს გვიფიქრია და დიდი მადლობა ნინოს ჩვენი ფიქრების “გახმოვანებისთვის”, როგორც ახლა ამბობენ, არის ახალი კონიუნქტურა. დათოს ვუთხარი კიდევ, რომ ის, რაზეც ნინომ ილაპარაკა, უფრო გერმანული კონიუნქტურაა, იმ კოპლექსებით, რომელიც აქვს განსაკუთრებით ომის შემდგომ გერმანულ კულტურას. რა თქმა უნდა საფრანგეთშიც არის ეგზოტიზაცია, მნიშვნელოვანია, რა ფონი არსებობს ადამიანის უკან, და ხშირად ფონი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ადამიანი, მაგრამ რამდენადაც ვიცნობ საფრანგეთს, მას ნაკლებად ახასიათებს ეს, თუმცა მეტნაკლებად მთელ მსოფლიოშია, ყველაზე ნაკლებად შეიძლება ამერიკაში. მაგრამ ჩემი დაკვირვებით ისე არსად არის, როგორც გერმანიაში. ამას ალბათ თავისი ახსნა აქვს. გერმანელები ალბათ კვლავ ფიქრობენ დაამტკიცონ, რომ ისინი მარტო თავინთ თავზე და კულტურაზე არ ფიქრობენ და მარტო ვაგნერი არ არის მათი სათაყვანებელი ღმერთი. მაგრამ მადლობა ნინოს, რომ ამ თემაზე ლაპარაკი დაიწყო და კარგია, რომ ამ თემაზე ლაპარაკი ქალებმა დაიწყეს. იმიტომ რომ ძალიან ბევრისგან გამიგია, რომ ძალიან ადვილია დასავლელის და განსაკუთრებით გერმანელის მოტყუება და ბევრი საშუალო ნიჭის ადამიანი და მათ შორის ქართველი დამკვიდრებულა გერმანიაში სწორედ იმით, რომ იმ ფონით ეწევა სპეკულაციას, რა ფონიც აქვს საქართველოს. ამიტომ ასჯერ გმირია ნინო, რომ არა მარტო არ სპეკულირებს ამ ფონით, არამედ არც უნდა რომ ეს იყოს მისი ფონი. თუმცა ამ ფონს ალბათ მაინც ვერ გავექცევით. მას ზურგით ვატარებთ. არც ის ვიცი, უნდა გავექცეთ თუ არა და როგორი დამოკიდებულება უნდა გვქონდეს მის მიმართ. ალბათ ყველაზე სწორია განვაცხადოთ, რომ ამ ფონის გარდა სხვა თვისებებიც გვაქვს.

ახლა კი დისკუსიას გახსნილად ვაცხადებ, შეგიძლიათ დასვით კითხვები.

ანი ჭანკოტაძე, ჟურნალი “ლიბერალი” - მე მინდა შემოვიტანო პოლიტიკის საკითხი. თქვენ საუბრობდით, როგორი მარგინალიზებულები არიან ქალები კულტურის სივრცეში. მაინტერესებს, რამდენად უკავშირდება ეს პოლიტიკიდან ქალების განდევნას და რას შეცვლიდა ამ სივრცეში მათი დაბრუნება კულტურის სფეროში?

სალომე ცოფურაშვილი - ჩემი აზრით, ეს თემები ურთიერთკავშირშია იმ მხრივ, რომ კულტურაც და პოლიტიკაც, ორივე მნიშვნელოვანი ძალაუფლების სფეროა. რაც შეეხება ქალების პოლიტიკიდან განდევნას, ჩვენ სულ გვესმის რეფრენი, რომ პოლიტიკა ჩვენი საქმე არ არის.

ანი ჭანკოტაძე, ჟურნალი “ლიბერალი” - კულტურაში დაბრუნებაა პოლიტიკაში შესვლის გასაღები თუ პოლიტიკაში ძალაუფლების განმტკიცება იქნება კულტურაში ქალების პოზიციების განმტკიცების საფუძველი?

სალომე ცოფურაშვილი - ეს ორივე ერთმანეთთან ურთიერთკავშირშია. კვერცხის და ქათმის ისტორიას ჰგავს იმის შესახებ, თუ პირველი რომელი გაჩნდა. ქალები ორივე სფეროში უნდა გაძლიერდნენ, მაგრამ რომელი რომელს განაპირობებს, ამაზე მსჯელობა წარსული მაგალითებით თუ შეგვიძლია, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ისტორია თავის თავს გაიმეორებს.

ნინო თარხნიშვილი, რადიო “თავისუფლება” - ნინომაც აღნიშნა და ბევრი ქალი მწერალი ამბობს, რომ მათ არ უნდათ, რომ “ქალ მწერლებს” უწოდებდნენ. დავანებოთ ტერმინებს თავი და შევხედოთ რეალობას. რაში უშლის ხელს ქალ მწერალს წოდება “ქალი მწერალი”, უშლით მათ ეს ხელს წერონ ისე, როგორც უნდათ?

ნინო ხარატიშვილი - რეცენზიაშია პრობლემა. როდესაც ყოველთვის ამ პრიზმის მიღმა გიყურებენ, და ძალიან ბევრ რამეს იმით ხსნიან, რომ შენ ქალი ხარ, როგორც ჩემს შემთხვევაში ხშირად ფიგურირებს სიტყვა “ემოციური”, გერმანიაში, სადაც ემინიათ ემოციის და უყვართ ირონია და ცინიზმი, მხოლოდ ორი წლის მერე მივხვდი და გავეცი პასუხი, რომ მათთვის ეს კრიტიკაა, ჩემთვის კი კომპლიმენტი. მაგრამ მუდმივად თავის მართლება და ახსნა, რომ მე მაქვს ამის უფლება, იმიტომ რომ ქალი ვარ და ემოციური უნდა ვიყო, რას ნიშნავს? ძალიან ბევრი უემოციო და ემოციური ქალი ვიცი, ისევე როგორც მამაკაცი. მე ხელს ეს არაფერში მიშლის, არც კაცად გადაკეთება მსურს, მაგრამ მინდა რომ მაქსიმალურად კრიტიკულად და ობიექტურად შემაფასონ ჩემი საქმით. მე უფრო მეტ სიმკაცრეს მოვითხოვ. არ მინდა გამამართლონ იმის გამო, რომ ქალი ვარ. მაღიზიანებს ის, რომ როგორც კი ომის და ძალადობის თემას შეეხები არა მსხვერპლის კუთხიდან, ესეც ეუცნაურებათ და კრიტიკულად ხვდებიან. კარგი იქნება, თუ ყველაფერი ნაკლებად აიხსნება იმით, ვის რა სქესი და ბიოგრაფიული მონაცემები გვაქვს, თუ ჩვენს საქმეს კარგად ვაკეთებთ.

თამთა მელაშვილი - მე ვფიქრობ, მაინც კონტექსტს გააჩნია, როგორ მოიაზრებ საკუთარ თავს. თავიდან, როცა ამბობდნენ, რომ ჩემი ტექსტი კაცის დაწერილი ეგონათ, ძალიან მაგარი მეგონა ჩემი თავი. მერე საკუთარი დამოკიდებულებისადმი პროტესტი გამიჩნდა. მოგვიანებით, როდესაც “გათვლა” წარმატებული წიგნი გამოდგა და ის ბევრმა მამაკაცმაც მიიღო, ინსტრუქციასავით მივაყოლე, რომ ეს ფემინისტური ტექსტი იყო. ამან ბევრ მამაკაცს შეუქმნა დისკომფორტი, როგორ შეიძლებოდა მოსწონებოდათ ფემინისტური ტექსტი. სასაცილო სიტუაცია შეიქმნა. ამის მერე პროტესტის გრძნობა გამიჩნდა და ახლაც ვამბობ, რომ ჩემი ტექსტი ქალური ტექსტია. მე ქალი ვარ და სქესი

ისეთი რამ არის, რაზეც აგებ შენს იდენტობას. ვისაც უნდა უწოდოს ქალური პროზა, მე ამაში პრობლემას ვერ ვხედავ.

გოგი გვახარია - მიესალმებით ისეთი წიგნის გამოსვლას, რომლის ავტორებიც მხოლოდ ქალები არიან? ან როდესაც მხოლოდ ქალების კინოფესტივალი ტარდება?

დავით გაბუნია - ხშირად მიგვიღია მსგავსი კრიტიკა. ეს არის ქალთა ფონდის, “ტასოს” გაკეთებული წიგნი. მეტიც, სერიას ჰქვია “ფემინისტური ბიბლიოთეკა”. ამ სერიით კიდევ რამდენიმე წიგნი გამოიცა. ამ კრებულის ავტორთა დიდი ნაწილი ბრაზდება, როცა ეკითხები, არიან თუ არა ფემინისტები და გპასუხობენ, რომ არ არიან. მაგრამ ამას მნიშვნელობა არ აქვს. ეს იყო ინფორმირებული თანხმობით დაბეჭდილი წიგნი. ყველა გაფრთხილებული იყო, რომ იბეჭდებოდა ამ სერიაში.

რაც შეეხება პოზიტიურ დისკრიმინაციას, რაზეც ნინომ და თამთამ სხვადასხვანაირი პერსპექტივა შემოგვთავაზეს თავიანთი გამოცდილებიდან გამომდინარე, გააჩნია კონტექსტს და გარემოს, სადაც ეს ხდება. გერმანული გარემო, ნინოს მონაყოლის მიხედვით არის კლასიკური ნიმუში პოზიტიური დისკრიმინაციისა, როდესაც ამ თუ იმ სფეროში უთანასწორობაა და “ძალაუფალი” ან ვისაც შეუძლია გადაწყვეტილების მიღება, გაცნობიერებულად, ქვოტირების თუ სხვა გზით უშვებს პოზიტიურ დისკრიმინაციას იმისთვის, რომ მიიღწეს თანაბარი მდგომარეობა ქალებისთვის. ეს ფარისევლური მოტივით ხდება თუ გულწრფელით, ამის გაზომვა ძალიან ძნელია. ყოველ შემთხვევაში, როდესაც ვიღებთ თანაბარ გარემოს კონკურენტული “ზრძოლისთვის”, როდესაც თანაბარი შესაძლებლობა ეძლევა ქალს და მამაკაცს, რაღაც ხნის მერე ასეთი ზომების მიღება საჭირო აღარ არის. გერმანია არის ნიმუში იმ ქვეყნებისა, სადაც ასეთი ზომების მიღება საჭირო აღარ არის. ეს არ არის ვირჯინია ვულფის დრო, 1928 წელი, როდესაც ის წერდა “საკუთარ ოთახს”, რომელიც ასევე გამოიცა ამ სერიით. ის წერდა, რომ ქალს სჭირდება საკუთარი ოთახი და ფული იმისთვის, რომ დაწეროს რომანი. როდესაც ეკონომიკურ და ყველა სხვა სფეროში ემანსიპაცია მიღწეულია, ადგილი აღარ რჩება ასეთი სპეცზომებისთვის. ძალიან მენიშნა თამთას ნაამბობი. ერთი ძალიან ცნობილი კრიტიკოსი მამაკაცი, რომელმაც ძალიან აქო მისი წიგნი, მას შემდეგ რაც თამთას ინტერვიუში ვკითხე, არის თუ არა ეს ფემინისტური წიგნი, საშინლად გამიბრაზდა, რომ ყველგან ფემინიზმს ვტენით. ეს კიდევ ერთ თხელ ადასტურებს იმას, რომ ჩვენთან ასეთი ზომები საჭიროა. ამიტომაც ჰქვია ამ მოვლენას პოზიტიური დისკრიმინაცია. ეს არის ზომა მათთვის, ვისაც არა აქვს თანაბარი რეპრეზენტაციის შესაძლებლობა სხვადასხვა მიზეზების გამო. ისევ იმ სტატისტიკას დავუბრუნდები, როდესაც ჟიურის 53 წევრი არის კაცი და 8 ქალი, ესეც მიუთითებს ამგვარი ზომების საჭიროებაზე. თუ შევადარებთ 2001 წლის, 1999 წლის მდგომარეობას, წინსვლა მართლაც შეინიშნება, იმიტომ რომ ამ სარბიელზე ქალების გამოსვლა უკვე აღარ არის ისეთი რთული, როგორც მაშინ იყო და ეს უკვე აღარ არის ექსკლუზიურად მამაკაცური სფერო.

ნინო ხარატიშვილი - გეთანხმები, მაგრამ ეს უნდა იყოს ჩვეულებრივი ამბავი. როგორც არ ვამბობთ, რომ მივდივართ ექიმ ქალთან, ასევე არ უნდა ვამბობდეთ, რომ ვკითხულობთ ქალი მწერლის წიგნს.

დავით გაბუნია - მართალია, მაგრამ მოდი ერთ არგუმენტს მოვიშველიებ. მახსენდება მამიდაჩემი, რომელიც საბჭოთა დროს მოსამართლე იყო. და ის მაშინ გამონაკლისი ქალი იყო და ძალიან ამაყობდა იმით, რომ ქვრივმა ამას მიაღწია, აღარ გათხოვდა, მარტომ გაზარდა ბავშვები და მოსამართლე გახდა. თავი სუპერგმირი ეგონა და მართლაც იყო გმირი, იმიტომ რომ ბევრს მიაღწია ცხოვრებაში. მაგრამ მას თავი მიაჩნდა უნიკალური და ამბობდა, რომ მამაკაცი იყო. მოკლე თმას ატარებდა, მაკიაჟს არ იყენებდა და ა.შ. ხვდებით, ხომ, რისი თქმა მინდა. ის ამით ხაზს უსვამდა თავის უნიკალობას და თავს მამაკაცთან აიგივებდა. მაგრამ როგორც კი მოხდა სასამართლოს რეფორმა, და ქალებს და მამაკაცებს მოსამართლედ გახდომის თანაბარი შანსი მიეცათ, მოსამართლე ქალების კატასტროფულად მცირე რაოდენობა გაიზარდა და ახლა მე მგონი უფრო მეტი ქალი მოსამართლეა, ვიდრე მამაკაცი. მათ უბრალოდ მიეცათ თანაბარი შესაძლებლობები. მწერლობაში და კულტურაში ამის გაკეთება ასე ადვილი არ არის. ვერც ერთ გამომცემლობას ვერ აიძულებ, რომ თანაბრად გამოსცეს ქალის და მამაკაცის წიგნები. მაგრამ ის, რომ რომელიმე ფონდი ამას აკეთებს სტიმულირებისთვის, ეს გასაგებია. მეტსაც გეტყვით, ქალთა ფონდ “ტასოს” ჰქონდა იდეა დაეწესებინა ლიტერატურული პრემია მხოლოდ ქალებისთვის. სამწუხაროდ ძალიან გაგვიჭირდა დონორებისთვის იმის დასაბუთება, რატომ იყო ეს საჭირო და ამისთვის მირე თანხის მოძიებაც კი ვერ მოვახერხეთ. მაგრამ იმედია მომავალში მოვახერხებთ.

გოგი გვახარია - ჩემს სტუდენტებს დავავალე თბილისის შესახებ უცხოელის თვალთ დაეწერათ. ოღონდ სქესებიც უნდა შეეცვალათ. ბიჭებს ქალი ტურისტის თვალთ უნდა დაეწერათ და პირიქით. უნდა გითხრათ, რომ ბიჭებს ძალიან გაუჭირდათ. ვერ გეტყვით, რომ გოგონების ტექსტები ძალიან დამაჯერებელი იყო, მაგრამ მათ მაინც შეძლეს ამის გაკეთება. ბევრი გინება იყო მათ ნაწერებში, ანუ ეს სტერეოტიპი არის, რომ თუ კაცია, უნდა იგინოს. იქნებ თქვენმა ფონდმა კაცებზეც იზრუნოს. ძალიან საინტერესოა მაგალითად, თუ თამთას ტექსტზე ამბობენ, რომ კაცურად არის დაწერილი, თუ არის კაცი მწერალი, რომელიც ქალურად წერს. ესეც ხომ ძალიან საინტერესოა, რატომ არ ვლაპარაკობთ ამაზე.

დავით გაბუნია - საერთოდ ჩვენთან გენდერული კვლევები ძალიან ცოტაა და ფიზიკურად ძალიან ძნელია ბევრი რაღაცის მოცვა. ძალიან კარგია, რომ ამ თემას დისკუსია მიემდღვნა, იმიტომ რომ სტიმული შეიძლება გაჩნდეს ამ ნიშნით თანამედროვე ქართული ლიტერატურის კვლევისთვის. თორემ რასაკვირველია, მამაკაცების თემა

ძალიან საინტერესოა, როდესაც გენდერზე ვსწავლობდი, ვითხოვდი კიდეც ესწავლებინათ მამაკაცების შესახებ.

გოგი გვახარია - შეიძლება იყოს კონკურსი, ოღონდ იყოს პირობა, რომ ნაწარმოებების გმირები იყვნენ ქალები, საინტერესოა რას დაწერდნენ მამაკაცი მწერლები.

თათა ცოფურაშვილი, ფილოსოფოსი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი - საქართველოში ყველა სფეროში, სადაც არის საჯარო ხილვადობა, პოლიტიკაც ამ სფეროებს განეკუთვნება და სამწერლობო ასპარეზიც, არის ქალების რეპრეზენტაციის პრობლემა. ქალებს უჭირთ საქართველოში ბარიერების გარღვევა. აქედან გამომდინარე სპეციალური ზომა ჩვენთან აუცილებელია. დათომ ძალიან კარგად ჩამოაყალიბა ის, თუ რატომ ვერ იქნება ჯერჯერობით ჩვენთან იმ ფორმის პოზიტიური დისკრიმინაცია, რომელიც შესაძლოა დღევანდელ გერმანიაში შემაწუხებელი იყოს. ჩვენთან პროფესიული თვითდამკვიდრების პრობლემაა ხშირად იმ თვალსაზრისით, რომ როდესაც ერთნაირი შესაძლებლობის ქალი და მამაკაცი მიდის დამსაქმებელთან, ის მამაკაცს ირჩევს. იგივეა, როდესაც მამაკაცური ჟიური მამაკაცურ ტექსტებს ანიჭებს უპირატესობას. ასე რომ დღევანდელ საქართველოში ამ კონტექსტის გაუთვალისწინებლობა ძალიან უკან დაგვხევს.

დავით გაბუნია - ისეთ პატარა ქვეყანაში, სადაც ბაზარზე ლაპარაკი ზედმეტია, ლალი მოროშკინას გარდა შემოსავალი მე მგონი არც ერთ მწერალ ქალს არა აქვს. ისიც ვეჭვობ, რომ მხოლოდ ამ შემოსავლით ცხოვრობდეს. როდესაც პროფესიული განვითარება ნიშნითაც ძალიან ძნელია, კიდეც უფრო ძნელი ხდება ეს ქალებისთვის. მე მგონი ყველა ვხვდებით, ეს რატომ ხდება, ამ აუდიტორიაში ამის ახსნა არ არის საჭირო.

ვალერი ოთხოზორია - მინდა ბატონ გოგის შენიშვნას გამოვხმაურო, რამდენად ახერხებენ მამაკაცი მწერლები ქალურად წერას. ჩემი აზრით ნიკოლოზ ბარათაშვილი ქალური პოეტია. მისი წერილები განსაკუთრებულად ქალურია. მე მეჩვენება, რომ იმდენად ფემინისტური პრობლემა არ დგას საქართველოში, რამდენადაც მამაკაცთა თვითგამოხატვის პრობლემა. და რაც შეეხება ენას, ენის თვალსაზრისით არასტანდარტული მწერალია ნიკო ლორთქიფანიძე, ასევე მიხეილ ჯავახიშვილი, გრიგოლ რობაქიძე. “ცისფერყანწელებიც” რომ გავიხსენოთ, იმდროინდელი საზოგადოება ძალიან აკრიტიკებდა მათ.

სალომე ცოფურაშვილი - ალტერნატიული მასკულიზმის გამოხატვა ფემინიზმის და გენდერის კვლევების ისეთივე პრობლემაა, როგორც ქალების.

დავით გაბუნია - რა თქმა უნდა ისეთივე თანაბრად მნიშვნელოვანია მამაკაცი, როგორც პრობლემა, სახე და ტრანსფორმაციები, როგორც ქალი. ძალიან ფართო თემაა და კარგი კვლევა სჭირდება.

გოგი გვახარია - გმადლობთ.